

Oponentní posudek diplomové práce

Název práce: Metody Harm Reduction terénních programů Drop in, o.p.s.

Autor: Ondřej Novák

FF UK Praha

Katedra sociální práce

Studijní obor: sociální práce

Oponent DP: MUDr. Dušan Randák

Úvodní vyjádření:

Předložená práce je srozumitelným pohledem do problematiky Harm Reduction tak, jak je prováděna v práci s uživateli nealkoholových návykových látek, zvláště intravenózními a hlavně pražskými uživateli návykových látek, v organizaci DROP-IN o.p.s.. To, že je práce úzce a specificky zaměřena hlavně na tuto organizaci, je jednak její výhodou, ale na druhou stranu i jejím limitem.

Pokud bylo cílem práce presentovat práci organizace DROP IN o.p.s. tak je zřejmé z názvu práce „Metody Harm Reduction terénních programů Drop in, o.p.s.“, potom byl účel práce splněn. Pokud bychom chtěli nahlížet na Harm Reduction (dále jen HR) systém jako na celek, potom by bylo v rámci práce doplnit ještě celou řadu informací a obsahů.

Z práce je zjevné, že autor je spíše praktikem, než teoretikem. Bližší je mu zjevně vlastní práce s klientem, než zpracování výzkumů a epidemiologických dat a tudíž i práce je zjevně jistější v těch částech, které se týkají práce s klienty, než částech věnujících se HR jako systému obecně (například v zahraničí).

Pojetí a struktura práce:

Diplomová práce má rozsah 57 stran. Je členěna do šesti kapitol (mimo úvodu a závěru), z nichž prvé tři kapitoly jsou spíše obecného rázu, věnující se teorii a východiskům HR systému a informacím o HR v zahraničí. Další tři kapitoly jsou zaměřeny na popis praxe a činnosti programů terénní práce s uživateli návykových látek v rámci organizace DROP IN o.p.s.

V prvé teoretické kapitole se student věnuje vymezení pojmu Harm Reduction a popisu situace v zahraničí. Představuje zde poměrně uceleně pohled na HR jako na jeden ze systémů a pilířů tzv. protidrogové politiky. Systém HR je správně a důsledně oddefinován a popsána jsou východiska, z kterých tyto HR aktivity vycházejí. Pojmenovány jsou jednotlivé součásti HR, přičemž není opomenuta ani substituční léčba, která je někdy na pomezí HR a klasické léčebné modalit a je opakovaně stále ještě na nejrůznějších úrovních zdrojem sporů.

Součástí první kapitoly je i popis situací v některých evropských státech. Zde bych měl první výhradu. Popis situace v evropských státech je poněkud roztržštěný a nesourodý. V některých případech se autor práce zaměřuje na problematiku HIV (Slovensko, Bělorusko) někde na problematiku legislativy (Polsko), někdy třeba více na vlastní drogovou scénu (Švýcarsko). Pravděpodobně by bylo dobré na použité státy (výběr porovnávaných zemí je kvalitní a dobře vysvětlen) použít jednotný systém, podle kterého by byly tyto státy porovnávány i ve vztahu k České republice.

Jako ideální bych vnímal jednotný rámec v tomto rozsahu: stručný popis situace, epidemiologie závislosti, případě epidemiologie infekčních chorob a HIV, popis legislativního rámce, popis a eventuálně vývoj HR aktivit.

Druhá kapitola týkající se situace na drogové scéně v ČR a v Praze je spíše zaměřena na Prahu a pokud bych měl hodnotit, tak je spíše kvalitativní. Situace je popsána věrně, rozdíly jsou patrné, přesto by bylo vhodné se zaměřit i na kvantitu, tedy pojmenovat nějaká jasná kritéria, která by byla srovnatelná (kupříkladu počty problémových uživatelů, počty vyměněného aplikačního materiálu apod.) a kvantitativně je pojmenovat a zhodnotit, protože rozdíl mezi oběma uváděnými lety je, předpokládám, markantní. Nevím také proč je volen zrovna rok 1998 jako jakýsi milník (otázka k obhajobě: v čem se liší tedy, myšleno v kvantitě, roky 1998 a 2005 a proč jako milník je volen zrovna rok 1998?).

Další kapitoly týkající se vlastního popisu a charakteristiky činnosti programů HR organizace DROP IN jsou podrobnou sondou do provozu a činnosti projektů, které tato organizace zajišťuje. Podrobně je popisována vlastní práce s klienty, vyhledávání drogové klientely a navazování kontaktů spolu s poskytováním adekvátních služeb.

Oponentní posudek diplomové práce

V závěrečné šesté kapitole bych kromě popisu kvality a kvantity vykazování služeb přivítal i ekonomický přínos dané služby. Pokud bych se totiž postavil do role státního úředníka, který by měl posvětit eventuelní poskytnutí dotace na projekt, tak by mne zajímal skutečný ekonomický přínos, tedy kolik jako poskytovatel dotace (stát) ušetřím, pokud do projektu vložím nějaké finance. Tedy kolik korun (euro, liber, dolarů) ušetřím na každou vloženou korunu (euro, libru, dolar...). Existují takové výzkumy? Pokud ano, potom bych bylo vhodné tuto otázku zahrnout i do obhajoby dané práce. Stejně tak bych očekával, že by mohla být eventuelní zmínka o dalších výzkumných projektech, na kterých se HR jako složka protidrogové politiky podílí. Pokud se týká organizace DROP IN a výzkumu seroprevalence VHC, potom je to v pořádku, pokud se organizace na jiném výzkumu nepodílela a práce je striktně na organizaci zaměřena.

Připomínky a komentáře:

Uspořádání a vlastní obsah diplomové práce mi nedává důvod k formulaci zásadních připomínek. Připomínky zde předložené jsou spíše reakcí na nepřesnosti, které lze vyjasnit v průběhu obhajoby práce a mohou být součástí otázek na diplomanta.

- Kapitola 1.2. obsahuje dle diplomanta popis situace HR ve světě. Spíše se jedná o vybrané (dobře) státy Evropy. Chybí mi zde jednotící rámec popisu situace v jednotlivých zemích. (viz. Výše)
- Některé formulace dovolují spekulace v tom směru, že se jedná o práci ryze odbornou, některé na druhou stranu působí velmi laicky. Bylo by vhodné, aby byl jednotící rámec v odbornosti terminologie opravdu jasný. (např.: strana 40, kde se vyskytuje slovo „detox“, což je jasně slangový výraz pro detoxifikační jednotky či oddělení, místo aplikace „do žíly“ na straně 17 bych si v tomto typu textu dovolil psát o intravenózním užívání, zvláště, pokud se na stejné straně používá např. slovo incidence, které již vyžaduje pro zpracování alespoň částečnou odbornou erudici).
- Pokud bych měl ještě zůstat u terminologie, potom bych byl pro sjednocení terminologie v pojmu metadon. (str.11) Během jedné stránky použito jak „methadon“, tak „metadonová léčba“. Klienty bych nevnímal jako „relapssující“, ale jako „relabující“.
- Autor v textu prezentuje celou řadu různých dotazníků, které jsou v HR praxi používány. Ať již to jsou dotazníky pro Free Base, které jsou vyplňovány a zde i právem kritizovány, tak jiné formy dotazníků (např. str. 42, otevřené dotazníky o měsíčním vývoji na otevřené drogové scéně). Je škoda, že tyto dotazníky nejsou součástí přílohy práce, protože by mohly pomoci tomu, co diplomant sám za účel práce vydává, tedy : „Práce se dá využít jako podklad při přípravě školících materiálů, nebo koncepce nízkoprahových terénních služeb pro intravenózní uživatele drog ve větších městech s otevřenou drogovou scénou.“ (Str. 52).
- V některých částech práce je autor velmi aktuální a vztahuje dostupné údaje k roku 2007, v některých fázích setrvává v roce 2005 (např. zmiňuje 2 funkční kontaktní centra v Praze, ale funkční jsou od roku 2006 již tři). Tam, kde se autor opírá o jasná data vycházející ze závěrečných zpráv Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti je to pochopitelné, protože novější data nejsou v současné době oficiálně k dispozici a oceňuji jejich použití. Na druhou stranu u zjevných faktů (viz. Počet kontaktních programů v Praze) není nutné se starších dat držet.
- Co postrádám je „výlet za Prahu“ směrem k terénní a kontaktní práci v meších městech a jiných regionech. Malý exkurs by nebyl na škodu práci, na druhou stranu téma práce bylo jasně zaměřeno na organizaci DROP IN o.p.s. . Otázkou k obhajobě by tedy molo být, zda existují a eventuelně jaká jsou specifika terénní práce v oblastech mimo Prahu a organizaci DROP IN?? Existují nějaké specifické programy HR v rámci Prahy i mimo ni, které nezapadají do do služeb popisovaných v práci a realizovaných v organizaci DROP IN?
- Nemohu souhlasit s tvrzením předloženým v závěru práce, že „metody Harm Reduction jsou momentálně jedinou fungující strategií na ochranu zdraví jedince i společnosti, ověřenou každodenní praxí, před riziky vyplývajícími z užívání drog.“ (strana51). Domnívám se, že ověřenými strategiemi jsou jak primární prevence, tak aktivity spadající do tzv. sekundární prevence – tedy do oblasti léčby. Toto tvrzení zavání dogmatismem, který by do péče systému

Oponentní posudek diplomové práce

o závislé, který by měl být mezioborový neměl patřit. Pokud je mi známo, tak primární prevence, léčba i HR jsou rovnoprávné pilíře protidrogové politiky.

- V závěrečném zhodnocení bych možná očekával nejen jakési zhodnocení situace v Praze, ale přivítal bych zhodnocení i pro celou ČR, zvláště z pohledu porovnání se zeměmi, které měly stejnou startovní čáru jako ČR. (myslím si, že právě díky včas a dobře fungujícím programům HR jsme na tom jako ČR velmi dobře stran šíření inf. Nemoci... a dostupnosti kontaktní a terénní práce). Může to být další z otázek směřujících na autora práce v rámci obhajoby.

Závěrečné vyjádření:

Předkládaná diplomová práce je konkrétním přehledem možností jak může být v reálném prostředí aplikována problematika HR v praxi a v dané organizaci. Student zde prokázal své znalosti a zkušenosti v dané oblasti.

Oceňuji, že práce planě neteoretizuje, ale zaměřuje se směrem k praxi. Na druhou stranu ale mohu vyjádřit lítost nad tím, že svojí práci obsahující konkrétní praktické pohledy na problematiku HR zaměřil pouze a úzce směrem k Praze a jediné organizaci a nedovolil si větší přesah za hranice jedné organizace.

Po formální stránce jsem nezaznamenal žádné závažné nedostatky.

Seznam literatury je obsáhlý a použitá dostupná literatura a informační zdroje patří mezi odborné zdroje informací.

Práci bych tedy rozdělil z pohledu kvality textu na dvě části.

První částí, kterou vnímám jako slabší, je teoretický rámec (vyjma precizního definování okruhu), porovnání s ostatními zeměmi a zařazení HR do širšího kontextu mimo organizaci. Autorovi zjevně nebude blízký ani výzkum, ani epidemiologie.

Naopak druhou částí, kterou je vlastní popis činnosti a funkce HR programů DROP IN v praxi vnímám jako velmi kvalitně zpracovanou, se zjevnou hlubokou znalostí věci. Vzhledem k tomu, že práce je již názvem omezena na fungování HR programů v rámci organizace DROP IN, mohu být spokojen, protože obsah práce s názvem jednoznačně koresponduje.

Proto doporučuji práci k přijetí k obhajobě a navrhuji hodnocení: velmi dobře.

Ve Kralupech nad Vltavou 24.6.2007

MUDr. Dušan Randák
lékař ambulance oddělení léčby závislosti VFN Praha 2
odborný asistent Centra Adiktologie při 1.LF UK v Praze

